

1 juni 2024

Antoniosgården 10 år

av Peter Halldorf

”Vi står med tomma händer och tomma nät. Vi har arbetat natten igenom, men utan att få något.” Kristna i västvärlden, där kyrkor töms och tiotusentals lämnar de traditionella församlingarna, kan känna igen sig i den frustration lärjungarna gav uttryck för när Jesus för första gången efter sin uppståndelse aktualiserar frågan om deras framtid.

”Försök igen!” lyder Jesu budskap till sina desillusionerade lärjungar. ”Bege er ut på djupen och lägg ut era nät där.” Vad innebär det att ”försöka igen” och att ”lägga ut på djupen”? Frågan ställs av den tjeckiske prästen, teologen och filosofen Tomás Halík, en av de skarpaste och mest ekumeniskt sinnade rösterna i dagens Europa. Det handlar inte om att göra om samma sak som förut, och därmed upprepa samma misstag. Halíks recept är ett annat: ”Det innebär att gå djupare, vänta uppmärksamt, vara redo att handla.”

Under årets apostlafasta, som tog sin början i måndags och sträcker sig fram till den 28 juni, läser jag Tomás Halíks senaste bok, publicerad under våren på Notre Dame Press: *The Afternoon of Christianity: The Courage to Change*. Halík sätter ord på det kritiska vägskäl kyrkorna i väst i dag befinner sig vid, hur de traditionella kyrkliga institutionerna i många avseenden har nått vägs ände. Men den nuvarande krisen kan vara en öppning mot vad Halík kallar en ”ny epok” i kristendomens historia. Hans bok har beskrivits som en nyckel till att förstå påve Franciskus strävan att leda kyrkan mot en reform som inte bara innebär strukturella och institutionella förändringar, utan en genomgripande andlig fördjupning i ljuset av den globala krisen.

I sin bok utforskar Tomás Halík tron som en resa, ett sökande efter Gud i en värld som förändras dramatiskt och där vi själva måste våga låta oss förändras. Han är upptagen av den levda tron, *hur* vi tror mer än *vad* vi tror. En av de saker han framhåller som nödvändig för den fördjupning av tron han efterlyser, och därmed för kyrkans överlevnad, är framväxten av andliga miljöer (*spiritual centres*), som inte bara har en kontemplativ prägel, men också uppmuntrar dialog och möten mellan människor från olika traditioner.

De befintliga pastoraten med sina nätverk av lokala församlingar, skapade i en sociokulturell och pastoral kontext mycket annorlunda än dagens, blir alltmer marginaliserade. ”Det är inte realistiskt att tro att den processen kommer att hejdas”, menar Halík. Även om han mer specifikt utgår från den romersk-katolska kyrka han tillhör, är hans analys i allt väsentligt giltig för såväl svenskkyrkliga som frikyrkliga förhållanden i Sverige i dag. Medan Svenska kyrkan försöker lösa dilemmat med minskat engagemang genom att slå samman mindre pastorat till större, sker motsvarande utveckling inom frikyrkan genom att församlingar från olika samfund går samman, till att börja med på mindre orter och nu i allt större utsträckning även i mellanstora städer.

Det blir alltmer uppenbart att traditionella församlingar – och det gäller inom alla samfund, de äldre såväl som de yngre – inte förmår möta vare sig ett växande intresse för spiritualitet och religion eller de pastorala behoven hos människor med vad Halík kallar en ”anonym” tro, men utan kyrklig tillhörighet. Därför skriver han:

Kyrkans ledarskap borde redan nu fundera över hur ett alternativt pastoralt förhållningssätt kan se ut i en förändrad värld, men också utifrån de slutsatser som dras reformera utbildningen och träningen av dem hon väljer och utrustar för tjänst i kyrkan.

Det är i ljuset av denna samtidsanalys som Tomás Halík ser framväxten av platser av det slag som klostren varit tidigare i historien som avgörande. Miljöer där andliga följeslagare vandrar sida vid sida med människor mot en fördjupad tro.

Jag är övertygad om att kristenhetens huvudsakliga tyngdpunkt, i ljuset av historien, i framtiden inte kommer att vara lokala församlingar utan snarare centra för spiritualitet.

Det är dock *inte* detsamma som, vilket han framhåller med eftertryck, att kristna bör dra sig undan världen och skapa en alternativ kultur, ett samhälle vid sidan om samhället. Tomás Halík, som var en framträdande teolog redan under kommunistregimen i Tjeckoslovakien och nära vän med Václav Havel, menar att

det är viktigt att förstå skillnaden mellan de förhållanden kyrkan lever i under förtryck och de som är hennes utmaningar i ett fritt samhälle:

Det som var nödvändigt under perioder med en repressiv regim skulle få förödande konsekvenser i ett fritt pluralistiskt samhälle som dagens ... När kyrkan tidigt integrerade den monastiska livsformen var det samtidigt avgörande att det inte förväntades av kristna i allmänhet att göra detta livsval. Erbjudandet att undkomma utmaningarna i ett samhälle med ständiga valsituationer genom att retirera in i ett getto – ett konstlat musealt förflutet – och fly det gudagivna uppdraget att leva i nuet, är en ytterst lockande frestelse, i synnerhet i dag, och bidrar till att många attraheras av sekter. När fruktan väcks hotas trons låga – modet att oavbrutet söka Gud på nytt och mer djupgående.

Därför är han kritisk till författare som, likt Rod Dreher i den i USA omtalade boken *The Benedict Option*, hävdar att så många kristna som möjligt borde dra sig undan det sekulära samhället och skapa kommuniteter liknande de benediktinska klostren.

Drehers välmenande bok är, även om den innehåller åtskilligt av värde, heretisk i sitt grundläggande budskap: vad den uppmanar till är ett förnekande av själva innebörden av katolicitet ... Om den katolska kyrkan följde hans råd, skulle den sluta som en sekt med allt det som skulle följa med en sådan omvandling.

Men som alla heresier innehåller Drehers bok *The Benedict Option* ett inslag av sanning, påpekar Halík. I det här fallet en sanning som tragiskt försumrats – nämligen att kyrkan i vår tid är i akut behov av andliga centra som bygger på samma kulturella och andliga vision och mission som de benediktinska klostren hade under medeltiden.

Kyrkan behöver andliga oaser och människor som överlåter sig åt att forma dessa. Att några ser det som sin kallelse är nödvändigt för majoriteten av kristna, som varken kan eller bör isolera sig från samhälle och samtidskultur hur mångfacetterad den kulturen än är eftersom den återspeglar hela livshorisonten och inte bara en radikal version av vertikal spiritualitet.

När jag här reflekterar över Tomás Halíks samtidsanalys och utmaning till kristna i ett postsekulärt Europa, är det för att han hjälper oss att förstå den roll och kallelse som platser som Antoniosgården kan ha i dag, och som det även är angeläget för Ekumeniska Kommuniteten att på olika sätt inspirera till. Inte genom att kopiera historien, men genom att göra just det som djärvt nyskapande kommuniteter gjort i varje tid: pröva sig fram i formandet av miljöer som kan utgöra andliga förtätningar i samtiden.

I dag, den 1 juni, firar Antoniosgården på Kållandsö i Västergötland tio år med högtidlig mäsas under biskop Åke Bonniers ledning. I ett kairosögonblick för ett drygt decennium sedan stod det plötsligt klart för en liten grupp människor, boende på den pittoreska ön i Vänern, att denna undanskymda skogsglänta var den plats på vilken ett liv i bön, arbete och gemenskap skulle ta form. År 2014 skedde invigningen av gård och kapell i närvaro av biskop Biörn Fjärstedt, som varit en regelbunden besökare sedan dess. Antoniosgården, som är en fristående ekumenisk reträttmiljö med ikonografin som unik profil, hade från början nära band till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby. Flertalet medlemmar i Föreningen Antoniosgården, som äger marken och fastigheterna, tillhör även Ekumeniska Kommuniteten.

Lågmält men målmedvetet har miljön kring Antoniosgården utvecklats under föreståndaren Robin Johanssons ledning genom de tio år som gått. Den ekumeniska uppslutningen kring gården i denna del av Skara stift har varit betydande, med bland annat biskop Åke som återkommande gäst. Rytmen med dagliga böner, veckomäsas och månatlig ökenmäsas gör platsen till en naturlig om än småskalig reträttgård. Under våren har en ny byggnad uppförts, en skapelse av arkitekten Jonas Wallinder som också tillhör Ekumeniska Kommuniteten. Förutom den nya ikonverkstaden rymmer denna ett bibliotek och två gästrum. I början av året togs därtill de första stegen mot ett husfolkliv. För den som söker möjlighet att under ett eller ett par år leva som volontär på en plats som ger redskap och vägledning för den fördjupning av tron som Tomás Halík efterlyser, är Antoniosgården kanske det närmaste man i dag kan komma en miljö i vårt land som, vid sidan om de traditionella klostren, vetter i monastisk riktning.

Vägen vidare

av Jonas Eveborn

I juli månads brev kan vi i vanlig ordning ta del av kommuniterådets årsberättelse. Redan i det här brevet vill vi dela med oss av samtal som påbörjats i såväl rådet som styrelsen när det gäller möjliga vägval för oss som komunitet. De här samtalen önskar vi ska föras mellan oss alla när vi möts vid sommarens generalkapitel.

Under den tid som gått sedan komuniteten fick ett förändrat förhållande till platsen Nya Slottet Bjärka-Säby har vi talat mycket om att Ekumeniska Kommunitetens identitet formats av det ekosystem som växte fram på Nya Slottet med djupa rötter till tidigare generationer på platsen, men i dess mer monastiska prägel från 1996.

För en bevarad identitet behövs en ny plats. Därför har vi i linje med det gemensamma inriktningsbeslutet som fattades vid Generalkapitlet 2021 i ryggen sökt en eller flera platser där komunitetens spiritualitet kan komma till fullödigt uttryck. Vi har vakat och bett men också satt oss i rörelse i en aktiv väntan. Det mest konkreta uttrycket för det är renoveringen av *Treenighetens kapell* i Bjärka-Säby. Kapellet inbjuder till ett rikt och regelbundet bön och gudstjänstliv för boende i regionen, men vi saknar alltså möjligheten att kunna ta emot mer långväga övernattande gäster och tillhandahålla logi. Medlemmarna i region Bjärka-Säby har många gånger varit de som burit arbetet kring såväl större som mindre arrangemang såsom påskfirande och höstmötet.

Hur lång kan den aktiva väntan vara? Rådet och styrelsen upplever att vi behöver börja samtala mer konkret kring olika scenarier. Vid ett möte med representater från församlingsledningen i Pingstkyrkan Linköping den gångna veckan står det klart att deras utgångspunkt är att långsiktigt fortsätta driva slottet i den riktning som påbörjats vilket för oss innebär att vi kan hyra in oss med en ungefärlig frekvens av en gång per månad. Om det är en plats i eller i närheten av Bjärka-Säby som kan rymma komunitetens liv tyder alla i dag kända faktorer på att det inte kan ske på Nya Slottet. Här kan ett fortsatt samtal med flera aktörer i regionen fördjupas.

Hur ser möjligheterna ut att förvalta en plats i andra regioner? Hur kan en kärngrupp ta form som tar emot och bär någon form av husfolkliv och regelbunden retreatverksamhet? Ska vi tänka i andra banor kring innehållet? Till en sådan plats kan vi som medlemmar och vänner till komuniteten också komma och bidra och bära volontärt. Idag upplever vi ett hinder när det gäller

volontära insatser eftersom vi själva alltid är hyresgäster och betalar full logi även för de som bär värdskapet. Det gör att kostnaderna för retreaterna blir svåra att hålla på en rimlig nivå.

Region Bjärka-Säby skulle vid ett sådant scenario fortsatt kunna bära värdskapet vid de större arrangemangen som kan komma att bli mer regelbundna.

Däremellan gestaltas ett vardagligt komunitetsliv som bygemenskap med Treenighetens kapell som nav i samklang med det lokala församlingslivet i olika kyrkor.

En större fråga som vi också behöver umgås med är hur en delvis ny identitet kan ta form där vi inte längre orienterar oss utifrån ett gemensamt nav utan är än mer av ett bönenätverk med många mötesplatser.

Vad av allt det vi gör idag uppfattar vi vara särskilt angeläget inför framtiden?

Kära bröder och systrar, det här är bara några ingångar i det fortsatta samtalet som vi som sagt vill uppmuntra till redan nu, och inte minst när vi möts i sommar.

MÄSSOR I REGION BJÄRKA-SÄBY, JUNI-JULI 2024

Juni

2	16.00	Vårdnäs stiftsgård <i>Vårt dop</i>
8	18.00	Treenighetens kapell <i>Vigiliemässa - Kallelsen till Guds rike</i>
11	18.00	Treenighetens kapell <i>Minnesdag aposteln Barnabas</i>
12	18.00	Treenighetens kapell <i>Ökenmässa</i>
15	18.00	Treenighetens kapell <i>Vigiliemässa - Förlorad och återfunnen</i>

MÅNADSBREV FRÅN EKUMENISKA KOMMUNITETEN I BJÄRKA-SÄBY

22 18.00 Treenighetens kapell
Vigiliemässa - *Den helige Johannes döparens dag*

29 18.00 Treenighetens kapell
Apostlarna Petrus och Paulus minnesdag

Juli

3 18.00 Treenighetens kapell
Minnesdag aposteln Tomas

6 18.00 Treenighetens kapell
Vigiliemässa - *Efterföljelse*

7 16.00 Vårdnäs Stiftsgård
Efterföljelse

10 18.00 Treenighetens kapell
Ökenmässa

11 18.00 Treenighetens kapell
Minnesdag Benedikt av Nursia

13 18.00 Treenighetens kapell
Vigiliemässa - *Jesus förhärligad*

20 18.00 Treenighetens kapell
Vigiliemässa - *Jesus förhärligad*

23 18.00 Treenighetens kapell
Minnesdag Birgitta av Vadstena

25-28 Sommarmöte med generalkapitel.
Se särskilt program.

Guds frid

